

ŠTÚDIE A ČLÁNKY

K pravopisu štylisticky príznakových etnických a obyvateľských mien. 2. časť

INGRID HRUBANIČOVÁ

Jazykovedný ústav L. Štúra SAV, v. v. i.

Abstract: In this paper we continue to investigate the spelling of stylistically symptomatic ethnonyms and population names (EOMs) (Hrubaničová, 2023), with special attention to cases of unclear boundaries between the proprium and the appellative in so-called stylistically symptomatic EOMs, and orthographic divergence in capitalization in this group of names. We focus on the spelling of proprial suffixal derivatives (type SLOVÁČIK – SLOVÁČISKO; ČECHUŇ, ČECHÚR, ČECHÁK, ČECHÁČIK) and abbreviative derivatives (type DEDERÓN, DEDERÁK, ENDEERÁK; USÁK) of neutral EOMs.

Keywords: orthography, proper name, appellative, stylistic attributive ethnic name, stylistic attributive habitational name, proprial derivative, abbreviative derivative

---

Článok vznikol v rámci riešenia grantovej úlohy VEGA č. 2/0133/20 Slovenský pravopis a jeho pravidlá v kontexte súčasnej jazykovedy a jazykovej praxe a grantovej úlohy VEGA č. 2/0016/21 Slovník súčasného slovenského jazyka – 7. etapa (koncipovanie a redigovanie slovníkových hesiel a s tým spojený lexikologicko-lexikografický výskum).

V nadväznosti na prvú časť štúdie (Hrubaničová, 2023) predstavujeme základné typy štylisticky príznakových etnických a obyvateľských mien (ďalej EOM), ako sa nám ich nateraz podarilo v našom jazykovom prostredí identifikovať a opísať. Ako opora na interpretáciu pravopisu štylisticky príznakových EOM nám budú slúžiť akademické lexikografické diela v tej miere, v akej príznakové EOM zachytávajú. Pri typoch, ktoré nie sú lexikograficky spracované, sa pokúsime o vlastnú argumentáciu návrhu pravopisu.

- 1. Štylisticky príznakové mená utvorené od neutrálnych EOM sufixáciou¹ deminutívnymi alebo augmentatívnymi príponami (expresíva *Slováčik, Slováčisko; Európanko*), pejoratívnymi príponami (pejoratíva *Čechúň, Nemčúr*), skracovaním neutrálnych EOM a následným pridaním (príznakového) sufixu alebo iba pridaním príznakového sufixu k neutrálnemu EOM (slangizmy *Anglán, Amík, Blavák, Taloš, Juhoš/Jugoš, Rusák, Čechák*), viacnásobnou sufixáciou (expresíva, pejoratíva, slangizmy *Čechúnik, Čecháčik, Nemčúriso, Rusáčisko, Romáčik*), variovaním sufixu neutrálneho EOM iným neutrálnym sufixom alebo zloženým sufixom (hovorové expresíva *Ruskyňa, Poľkyňa, Amerikánek, Afrikánek, Mexikánek*)**

Zachytený inventár takto utvorených EOM:

a) *-ik/-ík, -ko* (demin. prípona) a *-isko* (augment. prípona): *SLOVÁČIK*² – *SLOVÁČISKO, MAĎARÍK – MAĎARISKO; JAPONČÍK, VIETNAMČÍK, NEMČÍK; EURÓPANKO*;

b) *-úr; -úň* (pejorat. augment. prípona a následné odvodzovanie demin. a augment. príponami): *NEMČÚR/NEMČÚRKA*³ → *NEMČÚRIK* → *NEMČÚRISKO; ČECHÚŇ/ČECHÚR* → *ČECHÚNIK/ČECHÚRIK* → *ČECHÚNISKO/ČECHÚRISKO*;

c) *-ák* (pejorat. prípona s významom negatívneho zveličenia⁴, ďalšie odvodzovanie tu vzniká pridávaním demin. a augment. prípon): *RUSÁK* → *RUSÁČIK* → *RUSÁČISKO, ROMÁK* → *ROMÁČIK; ŽIDÁK* → *ŽIDÁČIK*

---

¹ V tomto texte sa nevenujeme príznakovým EOM tvoreným od neutrálnych proprií prefixáciou, pretože sú opísané (Hrubaničová, 2020, 2021).

² Príznakové EOM v ilustračných skupinách píšeme kapitálkami vzhľadom na skutočnosť, že pravopis týchto mien je vo vyčlenených skupinách nejednoznačný.

³ Od väčšiny príznakových EOM sa tvoria prechýlené podoby, neuvádzame ich tu pravidelne vzhľadom na rozsah textu.

⁴ Podľa Nekulu (1999).

→ ŽIDÁČSKO; ČECHÁK → ČECHÁČIK; RAKUŠÁK → RAKUŠÁČIK; ARABÁK;

d) *-an/-án, -ik* (a následné odvodzovanie): ANGLAN/ANGLÁN → ANGLÁNIK; SICILIÁN (Sicilčan); AMÍK/AMÍČKA;

e) *-oš, -áš, -áč* (a následné odvodzovanie): TALOŠ; CIGOŠ/CIGOŠKA → CIGOŠKO; JUGOŠ; MAĐAROŠ; UKROŠ (Ukrajinec); ARABÁŠ → ARABÁŠIK; ARABÁČ (Arab);

f) *-ec, -anec/-an:ec, -áč, -ián, -yňa* (iné prípony používané pri tvorení skupinových al. obyvateľských mien použité príznakovo miesto prípon neutrálnych EOM): AMERIKÁN/AMERIKÁNEC (výraz má neutrálny význam označujúci Američana slovenského pôvodu, staršie i Slováka navrátilca z Ameriky, no príznakovo sa používa aj vo význame „obyvateľ Ameriky, Američan“), AFRIKÁN/AFRIKÁNEC (výraz má neutrálny význam „potomok európskych prisťahovalcov najmä holandského pôvodu v krajinách na juhu Afriky, Búr“, ale používa sa aj vo význame „obyvateľ Afriky, Afričan“); RUSKYŇA, POLKYŇA⁵.

Príznakové EOM s deminutívnymi a augmentatívnymi príponami (prvá skupina) odvodené od základných bezpríznakových označení nositeľov etnickej a obyvateľskej príslušnosti nesú popri základnom význame „malé dieťa ako príslušník etnika, obyvateľ“ aj druhý, **expressívny význam** (intenzifikačný). Označujú aj dospelého nositeľa etnicity alebo obyvateľskej príslušnosti, pričom tento význam zosilňujú alebo zoslabujú (*tuhý Maďarisko*; vo frazeologizovaných prirovnaniach s významom veľkej miery prejavovania etnickej (obyvateľskej) príslušnosti – *Maďarisko ako poleno, Slováčisko ako repa*), niekedy sa však nimi komunikuje väčšmi iná stránka človeka (napr. fyziognómia, fyzická sila – slabosť, psychická sila – slabosť, krehkosť, vek a pod.) než etnicita či obyvateľská príslušnosť, tie sú sekundárne (*ranený Francúzik, čo mu ešte ani len fúzy nerastú; pomôžem utrápenému Francúzikovi*; „... nevyzeráte ako ten Francúzik.“ – „Nie, nikdy som nebol pekný.“)⁶. Tieto podoby EOM sa v našich slovníkoch nezachytávajú pravi-

⁵ Príponu *-yňa* tu možno vnímať ako apelatívnu, no takisto ju možno interpretovať v rámci aktualizácie nárečovej lexiky. Výrazy *Ruskyňa, Polkyňa* sú doložené v nárečiach (pozri napríklad Buffa, 1988, s. 32: „V strsl. nárečiach sporadická forma *Polkyňa* /ASJ III, mapa č. 120/ sa zväčša vyskytuje ako synonymná s prevažujúcou podobou *Polka*.“).

⁶ V pravopisne zameranej analýze nemáme priestor na podrobnú významovú analýzu, ktorá si vyžaduje samostatné spracovanie.

delne, pretože sa ani pravidelne netvoria – slovotvorná možnosť sa nevyužíva pri každom vlastnom mene. V Slovenskom národnom korpuse⁷ napríklad nenachádzame výskyt *BELGIČANÍK – BELGIČANISKO* (Belgičan), ale *SLOVÁČIK – SLOVÁČISKO*; *MAĎARÍK – MAĎARISKO*; *NEMČISKO*; *FRANCÚZIK – FRANCÚZISKO* sú pomerne frekventované, predovšetkým v beletrii a v hovorových písaných komunikátoch:

Francúzik: *Pamätáte Flauberta – Citová výchova? (...) Tento Francúzik s najpôvabnejšou rečou sakramentsky dobre vedel: čím je spisovateľ dvojznačnejší, tým lepšie. – Obchodník – pohyblivý Francúzik s bruškom, v bielej veste, porozkladal pred ním revoly, zrážajúc podpätky a s úctivým úsmevom hovoril (...)*

Nemčisko: *Keby som mal flintu alebo bol Nemčisko, namojdušu, aspoň jedného odstrelím. – Ved' i ja som sa čudoval. Noc, a Nemčisko lezie. Lenže bolo počuť strelbu, granáty (...)*

Poliačik: *A tí Poliačikovia ... cha-cha-cha! Khe-khe! Khe! Nikto, nikto ich tu nikdy nevidel, ani ja som ich nikdy nevidela; tak povedzte, načo sem prišli? Sedia si tu ako pávy.*

Poliačisko: *Vyhnancom nepokladali v meste za naozajstných Nemcov, nadržovali im za chrptom do Poliačiskov alebo hovorili, že to sú tí druhí Rusi, čím ich chceli odlišiť od pravých Rusov, vojakov okupačnej armády.*

Maďarisko: *Ale keď sa bavíme o Orave, čo by tam Maďarisko robilo? Páslo ovce? – A bol tam aj Csvikota, Maďarisko ako poleno, s prekrásnou írečitou maďarskou slovenčinou.*

Pravopis tejto skupiny príznakových EOM, ktoré majú jasný vzťah k svojmu neutrálnemu východisku, je v slovenčine ustálený, ako propriálne deriváty sa píše s veľkým začiatočným písmenom (pozri napr. spracovanie výrazov **Slováčik**, **Amík**, **Amerikán**/**Amerikánec** /druhý význam/, **Nemčúr** v našich akademických lexikografických dielach). Napriek tomu analýza korpusových dokladov ukazuje⁸, že normatívny pravopis sa nedoručuje ani v relevantných písaných zdrojoch, napr. v domácej beletrii alebo odbornej literatúre a publicistike, kde je malý predpoklad, že by išlo o re-

⁷ V článku citované doklady pochádzajú z korpusu Omnia Slovaca III Maior (18.01), ktorý vznikol zlúčením korpusových dát v Slovenskom národnom korpuse (SNK prim-6.1) a dát z webových korpusov a slúži potrebám pracovníkov JÚLEŠ SAV. [cit. 30. 3. 2023]

⁸ Doklady uvádzame z korpusu Omnia Slovaca IV Maior Beta (23.01), stav k 14. 2. 2023.

dakčnú nepozornosť. Práve opakované zapisovanie istého označenia tohto typu v tom istom texte s malým začiatočným písmenom môže svedčiť o vedomom hodnotiacom prístupe k jazykovému prostriedku a signalizovať posilnenú konotatívnu (hodnotiacu, subjektívnu) zložku významu, keď sa irónia alebo negatívny postoj (nadávka) prejavujú v použití malého začiatočného písmena. Či používateľ vníma tento písaný akt ako apelativizáciu, alebo si uvedomuje propriálny charakter výrazu a jednoducho len uplatňuje gesto „popretia“, nevieme, tento aspekt môže osvetliť až sociolingvistický výskum.

a) domáca próza

„Ukáž mu, ako sa Čierna garda poráta s **nemčúrm**i a bifľošmi!“ rozkáže Jaro Bašta. (P. Pišťanek, 2014); Keď príde dáky Rakúšan či **nemčúr**, potrebuje nanajvýš dve-tri tisícky korún. (P. Pišťanek, 1991); Prekliaty sliezsky **nemčúr** by post viceprefekta náležite zužitkoval. (M. Ferko, 1978); „Ste obyčajní zapredanci, **čechúni!**“ rozčuľovali sa tí, ktorí boli za rozdelenie. (K. Gillerová, 2006); ... dostanú sa do americkej zóny, ibaže bez dokladov, len s vlakovými preukázkami, a **amíci**, keď vidia chlapcov, čo sa ešte ani nezačali holiť, pošlú ich domov... (L. Jurík, 2011); Jeho samotného chytili **amíci** v rakúskom Salzburgu... (D. Dán, 2007);

b) prekladová próza

Mimochodom, keď doma u **nemčúrov** zistia, že sa skutočne blíži boľševické nebezpečenstvo, len sa väčšmi roztrasú. (Anna Franková: Denník Anny Frankovej, 2006); Treba byť veľmi opatrný, aby sa o podobných kúskoch nedozvedeli **nemčúri**. (A. Franková: Denník Anny Frankovej, 2006); „Pod' sem, ty **nemčúrik**, voláš sa Erik alebo Barryk...“ (V. Páral: Generálny zázrak, 1986);

c) publicistika

... ťažšie je však už necítiť istý nádych pejoratívnosti v prípadoch, keď je reč o „**slováčikoch**“ (tótocskáč), zvlášť v rámci fixovaného obrazu, krúdyovského toposu „**chudobného slováčika**“ a ošarpanej podhorskej slovenskej dedinky (Lukáč sa týmto nevďačným zdobneninám radšej elegantne vyhýba) – je to vlastne akoby odvrátená stránka mýtu drsného vrchárskeho života známeho zo slovenskej literatúry. (Nové slovo, 2008); Čakali tam 72 hodín, kým sa **nemčúri** nestiahnu z rozsiahlej zóny B, ktorú obsadzovali len vo výnimočných situáciách. (Pravda, 1994); A taktiež nerátala s tým, že

niekto z nočných návštevníkov jej môže rozumieť, a spustila vodopád nadávok: „U mňa nijaký špinavý **nemčúr** drichmať nebude!“ (SME, 2007); *Ludia sú na nás „čechúňov“ milší než tesne po rozdelení Československa* (Korzár, 2001); *V tom svojom roku „68“ Slovinci po týždni vyhrali, juhoši odtiahli, Slovinsko bolo samostatné a ja, aspoň v redakcii, slávny* (Týždeň, 2006)

Vyberáme aj také doklady, v ktorých sa postoj k príznakovému EOM explicitne formuluje. Hoci ide len o niekoľko ilustratívnych textov (nemáme tu priestor na rozsiahlejší materiál), naznačujú, že práve negatívny hodnotiaci postoj („nadávka“, „nechutne pohrdavý výraz“, „urážlivé pomenovanie“) takýchto príznakových EOM sa demonštruje v ich zápise s malým začiatočným písmenom:

*Negatívny obraz ČSR pravidelne umocňoval aj urážlivými pomenovaniami, ako napríklad „pepíci“, „české svine“, „zlodeji“, „husiti“, „čechúni“ atď. Jeho protičeská argumentácia mala silné konfesijné pozadie. (Historický časopis, 2009); **Židák** [slovo je na začiatku vety, poznámka I. H.] ... nadávka, ktorú som ako dieťa počula a používala často. Bola adresná, patrila malému chlapcovi od susedov. My deti sme nevnímali význam tohto slova a chlapca sme nijako nevyčleňovali zo svojich hier a darebáctiev. Používali sme túto nadávku skôr ako prezývku práve tak ako tučko, prasa, remco, rafo a pod. (...) Až oveľa neskôr som začala chápať význam tohto slova... (<http://domanska.blog.sme.sk/c/86512/Zid.html>); *Ak je niekto v tomto meste akurátny **židák**, tak je to on...* (J. Tužinský, 2003); *ale – **ROMÁCI** ???* *To je čo za výraz, čo to je za vyjadrovanie PANI štátnej tajomníčky ???!* (...) *To je z jej úst tak nechutne pohrdavý výraz, ako keď niektorí Slováci chcú podceňovať Čechov a nazvú ich – **čecháčkovia** (oni nás zas – čoboláci, čo je ok medzi bežnými ľuďmi a nie štátnymi tajomníkmi.* (<http://www.tyzden.sk/rozhovory-dna-2/diskusia-o-spoluziti-s-romami-ii.html>); *To som čítal zásadne ja, nikto iný v triede nevedel čítať po slovensky. A ešte si spomínam, ako mi v Košiciach hovorili „**Čechúrik** – mechúrik“.* *Veľakrát novinári udržiavajú isté mýty pri živote tým, že o nich píšu, mám na mysli napríklad rozšírený názor, že vo Vysokých Tatrách zomierajú najčastejšie českí turisti.* (<http://www.knihozrut.sk/rozhovory/fakty-bez-obalu-s-humorom>); *Šesťdesiaty ôsmy bol od päťdesiateho šiesteho lepší. Ešte aj v škole sme mohli hovoriť **rusáci** a každý mohol nahlas nadávať na komunistov.* (SME, 2008); *Vynechávam**

prítom *súboje* „slabomyseľnejšej“ časti našich spoluobčanov na jednej i druhej strane *označujúcich tých druhých za* „dráteníkov“, resp. modernejšie „čobolov“, resp. „neznabohov“, „kolotočiarov“, „švédov“, „pepíkov“ či jednoducho „**Čechúňov**“. (<http://www.historiarevue.sk/index.php?id=historia-2017-02-fabricius-editorial>).

Čiastkový záver k pravopisu tohto typu príznakových EOM: Z materiálu vyplýva, že pravopis slovotvorne (sufixáciou) modifikovaných príznakových EOM je rozkolísaný napriek tomu, že sú to propriálne deriváty, v ktorých prípony pozmeňujú konotatívnu stránku propriálneho významu, denotatívna stránka ostáva nezmenená. Subjektívny negatívny hodnotiaci postoj predstavuje silnejšiu motiváciu na popretie propriálnosti týchto označení, ktoré sa prejavuje písaním takýchto výrazov s malým začiatočným písmenom. Slovotvorné (formálne) hľadisko nezohráva v pravopise takýchto mien rozhodujúcu úlohu. Otvára sa otázka, či by sa tento fakt nemal premietnuť aj do interpretácií pravopisu týchto EOM v pravopisnej príručke i do ich lexikografického spracovania v tom zmysle, že by sa evidoval ich zápis s veľkým i s malým začiatočným písmenom – *Slováček, slováčik; Rusák, rusák; Jugoš, jugoš*.

2. Štylisticky príznakové mená utvorené zo skratiek názvov štátov (deabreviačné deriváty)

Takto utvorených EOM nie je veľa, stále sú prítomné staršie označenia súvisiace s rozdelením Nemecka po 2. svetovej vojne na východné a západné Nemecko:

DEDERÓN/DEDERÓNEC/DEDERÁK (východný Nemeck, z nemeckej skratky DDR – *Deutsche Demokratische Republik*); *ENDERÁK/ENDEERÁK* (z ekvivalentnej slovenskej skratky NDR – *Nemecká demokratická republika*); *ENESERÁK* (zo slovenskej skratky NSR – *Nemecká spolková republika*).

Medzi novší derivát tohto druhu patrí výraz *USÁK* (Američan, občan USA, z angl. skratky *USA – United States of America*).

Sprievodným znakom pri tejto skupine príznakových EOM je, že motivujú utváranie názvov krajín: *DEDERÓNIA/DEDERÓNSKO/DEDERÁCIA; USÁCKO/USÁKOVO*. Naše slovníky zachytávajú spomedzi takýchto prí-

znakových EOM utvorených zo skratiek iba výraz *DEDERÓN* (Slovník súčasného slovenského jazyka A – G; ďalej SSSJ; Ortograficko-gramatický slovník slovenčiny)⁹ zapísaný ako **Dederón**, SSSJ pri tomto výraze uvádza kvalifikátor *hovor.* (hovorové), vo výklade významu sa však definuje ako „(prv) hanlivé označenie obyvateľa niekdajšej Nemeckej demokratickej republiky“. Tento výklad sa dá čítať v tom zmysle, že pejoratívnosť označenia sa v súčasnosti vytratila, ostala len príznakovosť v zmysle hovorovosti. V starších jazykovedných prácach, v ktorých sa tento typ EOM zmieňuje, sa však uplatňuje ich zápis dvojako, v niektorých iba s malým začiatočným písmenom, v niektorých i s veľkým začiatočným písmenom. S. Šoková v článku *Skratky a skratkové slová v hovorenom jazyku* (1983) uvádza tento typ výrazov s malým začiatočným písmenom: „4. pomenovania občanov cudzích štátov, napr. eneserák (občan NSR), endeerák, dedeerák, dederón (občan NDR)“ (s. 107). M. Gavurová v monografii *Skratka ako lexéma. Abreviačná motivácia v lexike* (2013) pri uvádzaní deabreviačných derivátov od synonymných skratiek *DDR*, *NDR* uvádza zápis odvodených EOM s veľkým i malým začiatočným písmenom – podľa zápisu v zdroji, na ktorý odkazuje: „1. Deabreviačné deriváty od synonymných skratiek: *DDR* → *Dederón*, *Dederák* i *NDR* → *Endeérák*, *Nederák* (Hochel, 1993), *enderák* (Piško, 2010, s. 50)“ (s. 67). V poznámke pod čiarou, v ktorej odkazuje aj na iné synonymné výrazy, teda vo vlastnom texte, už používa bez komentára zápis iba s veľkým začiatočným písmenom: „Okrem toho sa na označenie obyvateľa bývalej *NDR* používal aj tvar *Zógenant*, príp. *Sogenant*. Analogicky sú synonymné aj *feminatíva Dederáčka*, *Endeéráčka*, *Nedeeráčka*; a *adjektíva dederácky*, *endeerácky*, *nederácky*“ (ibid., poznámka č. 92, s. 67). J. Kačala v článku *Utváranie kvantity v skratkových slovách* (1997) medzi príklad-

---

⁹ Treba podotknúť, že výraz *DEDERÓN* je motivovaný nie iba skratkou, ale dvojako: jednak skratkou *DDR*, jednak apelatívom *dederon*, *dederón*, ktorým sa označuje syntetické vlákno vyrábané v bývalej *NDR* (Nemeckej demokratickej republike). M. Gavurová (2013) toto meno radí k výrazom, pri ktorých sa prejavuje „snaha o externú homofóniu“ podobne ako prípady apelatív *šupka* (ŠUP – Škola umeleckého priemyslu) alebo *pekáč* (PKO – Park kultúry a oddychu). V písaní tu vzniká zaujímavý jav, kým jeden antroponymický derivát sa píše s veľkým písmenom, toponymické a chrématonymické skratkové deriváty sa uvádzajú s malým začiatočným písmenom (s. 154). V tejto súvislosti, ale ako uvádzame, aj pri príznakových územných menách v našom texte (*DEDERÓNIA/DEDERÓNSKO*, *USÁKOVO*) pravopisná problematika EOM úzko súvisí a ovplyvňuje aj pravopisnú problematiku príznakových toponým a chrématonym.

mi uvádza aj výrazy *Endeerák* a *dederon*, keďže však bližšie neopisuje ani významovú, ani apelatívnu či propriálnu stránku týchto výrazov, nevieme, či v uvedenej dvojici ide o obyvateľské mená, alebo o obyvateľské meno a apelatívum (*dederon* – syntetická textília): „K tejto skupine skratkových slov môžeme prirátat ďalšie, a to skupinu áčkar, bččkar, céčkar, déčkar súvisiacu najmä so školským prostredím, ďalej všeobecne známe a rozšírené slová zédeeska, zédeeskár, zédeeskársky, ako aj slová *Endeerák* a *dederon*, ktoré súvisia so skratkou názvu niekdajšieho nemeckého štátu Nemeckej demokratickej republiky, a to s jeho slovenskou podobou (t. j. NDR, čítanou ako en-dé-er), ako aj pôvodnou nemeckou podobou (t. j. DDR, vyslovovanou ako dé-dé-er)“ (s. 321 – 322).

Korpusové doklady potvrdzujú aj v tomto prípade dvojaký pravopis, z hľadiska charakteru zdrojov sa na rozdiel od morfológických odvodením a slangových deformácií neutrálnych EOM vyskytujú viac v neoficiálnych komunikátoch – nachádzame ich často na internetových diskusných fórach, menej často v publicistike, ale aj v domácej beletrii staršieho dáta:

internetové diskusné fóra, blogy a pod.:

... *tak prečo tí Dederóni, Holanďania a Briti mňajú svoje ěčka na naj-severnejšom Balkáne a nie u nás?* (subova.blog.sme.sk, 2010); *A Nemci – Dederóni patrili do tábora socializmu...* (seniorklub.sk, 2016); *Plno endeerákov volí nacionalistov, no to je protest proti politike vlády Nemecka.* (davdva.sk, 2020); *Tak začnite u tých Čičanov, usákov, afrikáncov, jednoducho u tých, čo to otepľujú najviac. My tu môžeme aj dýchať prestať a nič sa nezmení.* (sme.sk, 2015); ... *poskytneme aj tých 9 vrtulníkov, ktoré Glváč kupuje od usákov, lebo na Slovensku by ich zničila iba hrdza...* (debata.pravda.sk, 2018); *Bez Usákov by nebolo v EÚ prosperity a slobôd, pretože len čo Amík povolí...* (komentare.sme.sk, 2015); *Padlo tu aj pripomenutie, aj odo mňa, ako si Rusi a Usáci niekedy podozrivo rozumejú.* (nadhľad.com, 2018);

publicistika:

Vládnu „Dederóni“. V Nemecku sa opäť dejú veci: Franz Müntefering sa po vnútornom konflikte s predsedníctvom strany vzdal postu predsedu SPD, ktorá ostala v šoku. (Týždeň, 2005); *Už len 44 percent bývalých endeerákov verí v demokraciu...* (SME, 2008); *Bývalí „dederáci“ dnes žijú úplne iným životom než pred 20 rokmi.* (Hospodárske noviny, 2007);

domáca próza:

„Nič ma do toho, ale keď sa tak pozerám na tých **Dederónov**, myslím, že tu v chate nocľah nedostanete.“ (P. Vilikovský, 2005); *Viete, čo sa deje v Nemecku, teda u **Dederónov**, nie v tom západnom?* (D. Dán, 2016); ... *ale najskôr ju obalíme do niekoľkých vrstiev tej polopriesvitnej umeliny, ktorú nám dodávajú **enderáci**. Pannu preto nazveme **Dederónka*** [tu ide o zdvojenie významu, výraz označuje obyvateľské meno aj osobné meno, pozn. I. H.], *aby Anita vyjadrila výstavou aj svoj rodiaci sa kontakt s post-socialistickým umením...; Vyrobili ho v Nemeckej demokratickej republike, a keďže sú to pre nás **endeeráci** či **dederóni**, voláme to **dederón**.* (A. Baláž, 2013).

Čiastkový záver k pravopisu tohto typu príznakových EOM: Z materiálu vyplýva, že pravopis príznakových EOM utvorených zo skratiek územných názvov je rozkolísaný napriek tomu, že ide o propriálne odvodeniny (skratka zastupuje viacslovné územné vlastné meno). Na rozdiel od prvej skupiny príznakových EOM neistotu v tejto skupine spôsobuje pravdepodobne „neoficiálnosť“ obyvateľského mena, istá pravopisná „deformovanosť“ vyplývajúca z prepisu výslovnostnej podoby skratky (*ENDE/E/RÁK*, *ENESERÁK*), ale opäť aj subjektívny negatívny hodnotiaci postoj (*DEDERÓN*, *DEDERÁK*, *USÁK*) predstavujúci motiváciu na popretie propriálnosti týchto označení. Tieto dôvody môžu ovplyvňovať pravopis v prospech zápisu takýchto výrazov s malým začiatočným písmenom. Aj v tomto prípade sa otvára otázka, či by sa tento fakt nemal premietnuť aj do interpretácie pravopisu týchto EOM v pravopisnej príručke i do ich lexikografického spracovania v tom zmysle, že by sa evidoval ich zápis s veľkým i s malým začiatočným písmenom – *Dederón*, *dederón*.

Metaforickým a metonymickým a iným viac-menej okazionálnym príznakovým EOM sa budeme venovať v tretej, záverečnej časti štúdie.

LITERATÚRA

BUFFA, Ferdinand: O nárečových slovtvorných variantoch a synonymách. In: Slovenská reč, 1988, roč. 53, č. 1, s. 26 – 34.

GAVUROVÁ, Miroslava: Skratka ako lexéma. Abreviačná motivácia v lexike. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2013. 312 s.

HRUBANIČOVÁ, Ingrid: K pravopisu štylisticky príznakových etnických a obyvateľských mien. In: Kultúra slova, 2023, roč. 57, č. 1, s. 12 – 21.

HRUBANIČOVÁ, Ingrid: K pravopisu predponových a zložených etnických a obyvateľských mien. 1. časť. In: Kultúra slova, 2020, roč. 54, č. 6, s. 321 – 328.

HRUBANIČOVÁ, Ingrid: K pravopisu predponových a zložených etnických a obyvateľských mien. 2. časť. In: Kultúra slova, 2021, roč. 55, č. 2, s. 65 – 75.

KAČALA, Ján: Utváranie kvantity v skratkových slovách. In: Kultúra slova, 1997, roč. 31, č. 6, s. 321 – 326.

NEKULA, Marek: Etnické stereotypy a jejich artikulace v češtině (a v němčině). In: Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity Studia minora Facultatis Philosophicae Universitatis Brunensis, A 47, 1999. Dostupné na https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/101537/A_Linguistica_47-1999-1_6.pdf?sequence=1.

ŠOKOVÁ, Soňa: Skratky a skrátene slová v hovorenom jazyku. In: Kultúra slova, 1983, roč. 17, č. 4, s. 105 – 109.